

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR : D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR : I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Străinătatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-à-vis de Palatul Justiției

S U M A R

Respingerea ca nejustificată a cererii de opozițiune.— Apelul contra unei asemenea sentințe și apelul contra hotărârii dată în lipsă.— Art. 154—157, 318 și 319 Pr. civ. de d. L. Rosetty.

JURISPRUDENȚA STRAINA :

Tribunalul civil din Baugé; *Văduva Boger cu D-rele Landelle și Courtin.*

Bibliografie.

Respingerea ca nejustificată a cererii de opozițiune.— Apelul contra unei asemenea sentințe și apelul contra hotărârii dată în lipsă.— Art. 154—157, 318 și 319 Pr. civ.

Partea condamnată în lipsă, ține art. 154 Pr. civ., are dreptul a face opozițiune. Cererea de opozițiune, adaugă acest articol, va cuprinde mijloacele pe care se bazează opozițiunea, ele se vor discuta de cea-laltă parte și se vor aprea de tribunal.

Iar art. 157 Pr. civ. ne spune că dacă opozițiunea se admite, procedura se va reîncepe din punctul în care se afla când a lipsit oponentul; judecătorii vor putea menține sau schimba hotărârea dată în lipsă.

Din aceste articole rezultă în mod evident că hotărârea dată în lipsă nu este desființată prin declararea opozițiunii; numai după ce oponentul justifică lipsa sa de la înfățișare, hotărârea opozată încetează de a mai avea ființă și este înlocuită cu altă hotărâre, care o poate menține sau schimba; în caz de menținere, se ține că prima hotărâre s'a contopit în cea de a doua; în această hypotesă nu poate fi dificultate, căci ne aflăm față de o singură hotărâre și apelul contra acestia va aduce în judecata Curței tot procesul.

Dar dacă oponentul nu justifică înaintea tribunalului lipsa de la înfățișare, cererea de opo-

zițiune se respinge și eată că ne aflăm față de două hotărâri distincte: hotărârea dată în lipsă și aceia prin care s'a respins cererea de opozițiune; și în acest caz, nu mai poate fi vorba de contopire, căci hotărârea dată în lipsă n'a încetat nici un moment de a exista, iar cea de a doua a avut de obiect mijloacele opozițiunii și nici de cum fondul procesului, care a fost curmat de cea d'intâi.

Eată dar două hotărâri distincte; se naște întrebarea dacă sunt ambele susceptibile de apel, dacă nu este mai bine a se ataca numai pe cea d'intâi și, în fine, care este întinderea apelului contra fie-cărei din ele?

Și mai întâiu, hotărârea care fusese opozată mai poate fi atacată cu apel după respingerea cererii de opozițiune? Art. 319 Pr. civ. răspunde: «dacă cererea de opozițiune s'a respins, termenul de apel va începe din ziua respingerei opozițiunii».

În adevăr, contra hotărârii dată în lipsă se poate face sau opozițiune sau apel; termenul de apel începe a curge de la expirarea celui de opozițiune; dar în cazul când condamnatul în lipsă a usat de calea opozițiunii și cererea de opozițiune s'a respins ca nejustificată, se poate întâmpla ca de la comunicarea hotărârii dată în lipsă și până în ziua respingerei cererii de opozițiune să fi trecut două luni și opt zile și ast-fel hotărârea în chestiune să rămână definitivă, fără să fi urmat judecată între părți.

Art. 319 obviază la acest inconvenient și declară că hotărârea opozată poate fi încă apelată, dacă s'a respins însăși cererea de opozițiune; și principiul «semel una via electa» nu este călcat, pentru simplul motiv că nu s'a putut usa de calea opozițiunii: această cale este închisă condamnatului în lipsă întru cât nu justifică lipsa de la înfățișare.

Aceasta e calea cea mai practică de urmat pentru a se aduce în apel judecarea fondului procesului, în cazul când cererea de opozițiune s'a respins.

Dar se poate face apel și contra hotărîrii prin care s'a respins cererea de opozițiune; această cale este primejdioasă căci Curtea va avea de judecat în primul rând mijloacele de opozițiune și numai dacă le va găsi întemeiate va putea evoca fondul.

Să dezvoltăm aceste principii și să începem prin a face o apropiere între hypotesa noastră și între cazul când s'a respins opozițiunea ca tardivă.

Când fac apel contra sentinței prin care mi s'a respins opozițiunea ca tardivă, este evident că dacă nu isbutesc a dovedi că opozițiunea mea era în termen, apelul meu trebuie respins, căci o opozițiune declarată peste termen este neant și hotărîrea dată în lipsă rămâne în picioare; numai dacă dovedesc că rău tribunalul a respins opoziția ca tardivă, Curtea va putea intra în judecarea fondului.

Tot ast-fel, o opozițiune dată în termen, dar nejustificată, este considerată de art. 157 și 319 Pr. civ. ca inexistentă și dacă o Curte judecă în apel, ca și tribunalul, că mijloacele de opozițiune sunt neîntemeiate, este ecarăși evident că nu va putea evoca fondul, pentru motivul că simpla declarare de opozițiune nu ridică puterea hotărîrii dată în lipsă; numai după ce și dacă oponentul a dovedit împedecarea sa de a se prezenta la termen, hotărîrea dată în lipsă încetează de a exista; până atunci această hotărîre rămâne în picioare și pentru a putea fi reformată trebuie a fi atacată cu apel conform art. 319 Pr. civ.

Nuamă în materie comercială și în sistemul legii judecătoreiilor de ocoale, simpla declarare de opoziție face să cadă hotărîrea dată în lipsă; în materie civilă ordinară, avem un proces distinct pentru judecarea cererii de opozițiune în principiu.

Dacă am decide că Curtea, sesisată de un apel contra sentinței de respingere a cererii de opozițiune, nu are a se ocupa de cestiunea dacă oponentul a justificat lipsa de la înfățișare, art. 319 ar fi inutil, căci ce interes ar fi a se apela hotărîrea dată în lipsă dacă pot s'o aduc în judecata Curței făcând apel contra hotărîrii prin care mi s'a respins cererea de opozițiune, fără să fiu ținut a justifica lipsa mea? Și o soluțiune a unei cestiuni de drept atunci numai este juridică și serioasă, când este în concordanță cu toate textele iar nu când suprimă și consideră ca inadvertențe pe unele din el ⁽¹⁾.

L. Rosetty

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

TRIBUNALUL CIVIL DIN BAUGÉ

Audiența din 14 Iunie 1899

Președenția D-lui TROMBERT, Președinte

Văduva Roger cu Domnișoarele Landelle și Courtin

Testament olograf.—Condiții de validitate.—Art. 970 C. civ. (859 C. rom.).

Data testamentului înscrisă în capul actului. — Validitate.

Semnătura testatorului în capul actului. — Nulitate.

Un testament olograf nu poate fi valid de cât sub condițiunea de a fi scris în întregimea lui cu însuși mâna testatorului, datat și semnat de el.

Data poate să figureze atât în capul cât și la finele actului.

Semnătura testatorului trebuie însă, sub pedeapsă de nulitate a testamentului, să încheie actul a cărei aprobare ea este.

Tribunalul,

Având în vedere că, după art. 970 C. civ. (859 C. rom.), testamentul olograf pentru a fi valid, trebuie să fie scris în întregimea lui cu însuși mâna testatorului, datat și semnat de dînsul; — Considerând că testamentul atacat în nulitate este scris în totul cu însuși mâna testatoarei; că acest testament poartă data de 27 Fevr. 1897; — Considerând că împrejurarea că data testamentului se găsește în capul actului, în loc de a fi la finele lui, nu este de nici o însemnătate; Considerând însă că admitînduse că cuvintele *femme Courtin, Louise Rion*, care se ved la rîndul al doilea și al treilea al testamentului, ar constitui o semnătură, această din urmă fiind pusă în capul chiar a actului, nu este validă; — Că, în adevăr, atât doctrina cât și jurisprudența voesc, sub pedeapsă de nulitate, ca semnătura să se găsească la finele testamentului, pentru a-l încheia și pentru a certifica și aproba scriptura care o precedă; — Că testamentul nu poate fi considerat ca deservîșit de cât sub condițiunea ca semnătura să formeze ultimele lui cuvinte; — Că, din acest punct de vedere, testamentul atacat trebuie să fie considerat ca nesemnat, și prin urmare, ca nul;

Pentru aceste motive, hotărăște că actul depus nu constituie un testament olograf valid, și, în consecință, îl anulează ⁽¹⁾.

Adnotațiune.—Testamentul olograf este, precum numele său îl arată, opera exclusivă și personală a testatorului.

De aceea, Codul spaniol de la 1889 (art. 670) și Codul portughez din 1867 (art. 1740) prevăd

solvă în sensul admis de Curtea din Iași. Această decizie a fost însă casată, și credem cu drept cuvînt, în unire cu concluziile D-lui Proc. general D. Alexandresco. În unul din numerele viitoare vom publica atât decizia Curței din Iași cât și aceea a Curței supreme, pentru ca fie care să poată judeca unde este adevărul.

(Nota Redacției).

⁽¹⁾ Autorul acestui articol, D-l Lascar Rosetti, fost judecător de ocol în Iași, discută o chestiune care s'a înfățișat de cîrînd înaintea instanțelor noastre judecătorești și o re-

⁽¹⁾ Această sentință este publicată în *Pand. Périod.* 1899, 2, p. 81 și în *D. P.* 1899, 2, p. 325.

anume că el nu poate fi făcut prin mijlocul unui intermediar sau mandatar ⁽²⁾.

La Romani, testamentul era valid ca olograf, dacă era scris în întregimea lui de mâna testatorului, *cu toate că nu era iscălit de dânsul* ⁽³⁾.

Astăzi, trei condițiuni sunt neapărate pentru validitatea sau existența testamentului olograf. El trebuie să fie *scris* în întregimea lui, *datat* și *subsemnat* de mâna testatorului. Vom dice câteva cuvinte asupra fie-cărei din aceste condițiuni.

I. *Scrierea test. olograf.*—Prima condiție cerută pentru ca testamentul olograf să fie valid, este ca el să fie scris în întregimea lui, în totul sau *de tot*, după cum se exprimă Codul Caragea (art. 26, § ultim, partea IV, capit. 3), de mâna testatorului, căci, dacă la scrierea lui a luat parte o persoană străină, este de temut ca testatorul să fi dispus sub influența acestei persoane și să nu fi avut întreaga sa libertate. Un singur cuvânt scris de o mână străină, în margina sau în corpul actului, ar vicia deci întregul act, *dacă acest cuvânt face parte din el și a fost acceptat sau aprobat de testator*, căci altfel ar sta în mâna celor de al treilea de a desființa un testament legalmente făcut, prin singura adăogire a unui cuvânt ⁽⁴⁾.

Ștersăturile, adaosele, trimeterale, interliniile și alte corecturi făcute cu însuș mâna testatorului nu anulează însă testamentul, dacă nu sunt de natură a distruge însuș sensul acestui testament ⁽⁵⁾.

Cuvintele care sunt șterse cu desevârșire cu însuș mâna testatorului, sau care nu se înțeleg, vor fi considerate ca nescrise, chiar dacă ștersăturile și corecturile n'au fost aprobate de testator, destul este numai să se constate că ele emană de la dânsul. Dacă însă testatorul a șters unele din elementele esențiale ale testamentului, precum data sau semnătura sa, testamentul va pica în întregimea lui, pentru că nu poate să existe testament olograf fără dată și semnătură.

În ori-ce caz, judecătorii fondului sunt suverani pentru a decide dacă ștersăturile care se

găsesc într'un testament olograf au sau nu au de scop revocarea sau anularea lui, putând, în această privință, să-și formeze convingerea lor din ori ce probă și chiar din dovada testimonială.

Mai mult încă, testamentul acoperit de ștersături și adaose ar putea fi numai un proiect, care urma mai târziu să fie pus pe curat, ceea ce iarăș este o chestie de fapt. Acei care pretind că testamentul în care se găsesc ștersături n'ar fi un act definitiv, vor trebui să dovedească aleagațiunea lor (art. 1169).

Testamentul ar fi de asemenea nul, dacă testatorul, din cauză de boală sau din lipsa vederei, n'a putut să formeze literele de cât cu ajutorul unei a treia persoane, care a condus mâna sa pe hârtie, căci nu se poate dice, în asemenea caz, că testamentul este scris de însuș mâna testatorului, care n'a fost în specie de cât un instrument pasiv.

Testamentul ar fi însă fără îndoială valid, dacă cel de al treilea n'a făcut de cât să ajute pe testator în așezarea materială a slovelor pe hârtie, îndreptând, de exemplu, hârtia sau așezând mâna pe ea, ori făcând ca condeiul să iee cerneală, etc.; căci, în asemenea casuri, testamentul nu este opera celui de al treilea, ci a însuș testatorului, care a fost ajutat numai în confecționarea actului său de ultimă voință ⁽⁶⁾.

Astfel, Curtea din Nancy cu drept cuvânt a validat testamentul olograf a unei femei oarbe, cu toate că ea fusese material ajutată la scrierea lui de o a treia persoană ⁽⁷⁾.

Din împrejurarea că testamentul trebuie să fie opera exclusivă a testatorului n'ar trebui să credem că el n'ar putea să copieze un model făcut de un avocat sau de o altă persoană. Testamentul, în asemenea caz, ar fi valid, dacă testatorul înțelege și-și dă sama despre cele ce scrie ⁽⁸⁾.

Testamentul numai atunci ar fi nul, când testatorul n'ar ști carte și nu și-ar da sama de valoarea literelor scrise de dânsul, de semnificarea cuvintelor, etc., ceea ce s'ar întâmpla atunci când testatorul, de ex., un surdo-mut, fără știință de carte, ar forma mașinalmente niște litere după dictarea unui al treilea, care le ar silabisi rënd pe rënd, căci, în asemenea caz, lipsește voința testatorului ⁽⁹⁾.

Dar dacă testamentul olograf trebuie neapărat să fie scris în întregimea lui de mâna testatorului, el n'are numai de cât nevoie să fie scris

⁽²⁾ Este de observat că Codul portughez nu recunoaște testamentul olograf, ci numai testamentul public, mistic (*cerrado*), militar, maritim și extern sau făcut în țară străină (art. 1910). Noul Cod german înțelege din contra prin testament făcut în forma ordinară acel scris cu însuș mâna defunctului, iscălit de dânsul și purtând arătarea locului și zilei în care el a fost făcut: *«Ein Testament kann in ordentlicher Form errichtet werden: durch eine von dem Erblasser unter Angabe des Ortes und Tages eigenhändig geschriebene und unterschriebene Erklärung»*. (art. 2231).

⁽³⁾ L. 28, § 1, Cod., 6, 23, *De testamentis*.

⁽⁴⁾ Cpr. Pothier, *Donat. testamentaires*, VIII, 10. Baudry, II, 547. Arntz, II, 1961. Thiry, II, 396. C. Iași, 23 Octombrie 1899. *Dreptul* No. 6 din 1900. Veđi și nota în *Pand. Period.* 1890, 2, p. 279.

⁽⁵⁾ Cpr. L. 12, Cod., 6, 23, *De testamentis*. Veđi Marcadé, IV, 11. Laurent, XIII, 181. Thiry, II, 396. Alex. Degré, *Dreptul* din 1875, p. 240, No. 30.

⁽⁶⁾ Cpr. Laurent, XIII, 168, 169. Demolombe, XXI, 61, și toți autorii.

⁽⁷⁾ Veđi D. P. 47. 1. 342. Cpr. Laurent, *loco supra cit.* Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, No. 226.

⁽⁸⁾ Laurent, XIII, 169. Baudry, II, 552.

⁽⁹⁾ Cpr. C. Nimes. *Pand. Period.*, 86. 2. 242.

pe hârtie, ci poate fi scris pe carton, pe pergament, pe pânză, pe piatră, pe sticlă, pe perele, pe o cartă de joc, etc., *in tabulis, an in hartis membranisque, vel in alia materia* ⁽¹⁰⁾.

El poate fi scris într-o condică de casă ⁽¹¹⁾, pe dosul unei polițe de asigurare ⁽¹²⁾, și chiar sub forma unei scrisori ⁽¹³⁾, *per epistolam*, ceea ce era oprit prin art. 3 al Ordonanței din 1735, ceea ce era însă permis la Romani ⁽¹⁴⁾.

Testamentul poate fi scris pe mai multe coli de hârtie legate între ele și chiar pe mai multe foi volante. Judecătorii vor aprecia, în asemenea caz, dacă foile se completează una prin alta și formează un singur act ⁽¹⁵⁾.

«Considerând, ȳice foarte bine tribun. de Ilfov, că testatorul este liber a scrie testamentul lui cum ii convine; că ast-fel il poate scrie pe mai multe foi de h rtie separate, sub singura condi iune ca o legătură oare-care să le constitue intr'unul si singur act; că unitatea de context o dată stabilită, iscălitura si data apuse pe cea din urmă foae se aplică la toate cele-lalte; că cu mai tare cuv nt este astfel când testatorul a scris testamentul său pe fie care fa a a unei coli de h rtie, l s nd verso respectiv in alb, etc.» ⁽¹⁶⁾.

Am ȳis că testamentul poate fi făcut sub forma unei scrisori. Pentru ca scrisoarea să'si producă efectele unui testament, trebuie ca, pe l ng  celelalte formalit ti, să cuprindă cu adevărat o dispozi ie de bunuri pentru timpul c nd autorul ei nu va mai fi in via a, iar să nu fie numai o f g duin a vagă ⁽¹⁶⁾. «*Litter e, quibus hereditibus promittitur, vel animi affectus exprimitur, vim codicillorum non obtinent*» ⁽¹⁷⁾.

Se in telege de la sine că o scrisoare său un *post-scriptum* n'ar fi un testament, dacă ar lipsi data si semnătura.

Testamentul olograf va putea fi scris nu numai cu cerneală, precum se obicinue te, ci cu ori ce

materie, de ex., cu plumbul, cu crida, cu s nge, cu cărbunele, cu diamantul pe sticlă, cu v rful unui cu it său altui instrument, etc. ⁽¹⁸⁾.

În toate aceste casuri, judecătorii vor aprecia in mod suveran dacă pretinsul testament este numai un proiect său un act definitiv.

Testatorul nu este de asemenea obligat a'si scrie testamentul in rom ne te; el poate să'l scrie in o limbă străină ⁽¹⁹⁾ si chiar in o limbă moartă ⁽²⁰⁾.

Testamentul autentic nu se va putea ins  face de c t in limba rom n , căci alt fel, judecătorii ar refusa cu bună samă de a'l autentifica ⁽²¹⁾.

Slovele la care se referă legiuitorul sunt, cu bună samă, acele ordinare, latine său altele. Testatorul ar putea ins  să'si scrie testamentul cu litere cirilice, in cifre său in semne abreviative, precum ar fi stenografia, tachigrafia, etc., mai ales dacă se va stabili că testatorul, din o imprevjurare oare-care, nu a avut timpul de a in-trebuin a caracterele ordinare ⁽²²⁾.

Testamentul ar fi de asemenea valid, dacă testatorul ar fi in-trebuin at abrevia iuni u oare de in eles, său dacă sumele legate, precum si data testamentului, ar fi scrise in cifre, iar nu in litere. Dar despre dată, vom vorbi mai la vale.

II. *Datarea testamentului olograf.* — A doua condi ie cerută pentru existența testamentului olograf, este datarea lui cu insu i mâna testatorului, adevă arătarea timpului (ȳiua, anul si luna) in care el a fost făcut.

⁽¹⁸⁾ Cpr. Laurent, XIII. 171. Acolas, II, p. 517. Baudry, II, 552. Al. Degré, *Dreptul* din 1875, No. 30, p. 239.

⁽¹⁹⁾ Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1881, No. 33. Baudry, *loco cit.* Demolombe, XXI, 120.

⁽²⁰⁾ Si la Romani, testamentul se putea face in limba greacă: *etiam grâce omnibus licet testari* (L. 21,   4, Cod. 6, 23, *De testamentis*). Cpr. art. 684, 688 din Codul spaniol de la 1889.

⁽²¹⁾ Art. 2240 din Codul german prevede expres că procesul-verbal care se incheie pentru confec ionarea testamentului trebuie să fie redactat in limba germană: «*Ueber die Errichtung des Testaments muss ein Protokoll in deutscher Sprache aufgenommen werden*». — Art. 2244 din acela  Cod prevede ins  că, de c te ori testatorul declară că nu  tie limba germană, trebuie să se cheme la confec iunea testamentului un interpret jurat. Procesul-verbal, in asemenea caz, trebuie să fie tradus in limba in care se exprimă testatorul. Această traducere se face său se certifică conform  si se cete te de către interpret, anexându-se la procesul-verbal incheiat in cauză. Acest proces-verbal trebuie să cuprindă declara iunea testatorului că nu cunoa te limba germană, numele interpretului si constatarea că interpretul a făcut său a certificat traducerea si a cetit-o testatorului. Procesul-verbal se isc le te de interpret. In fine, art. 2245 adaogă că, dacă toate persoanele care au participat la facerea testamentului au declarat că  tiu limba in care testatorul se exprimă, interven ia unui interpret nu mai este necesară. In lipsa unei asemenea interven iuni, procesul-verbal se redactează in limba străină in-trebuin at  si cuprinde declara ia testatorului că nu  tie limba germană, precum si declara iunea persoanelor participante că vorbesc limba străină in-trebuin at . O traducție in limba germană se adaogă ca anexă.

⁽²²⁾ Cpr. B. Mouillard asupra lui Grenier, *Donations et testaments*, II, 228, 7 , nota a, p. 295.

⁽¹⁰⁾ *Instit.*,   12, II, 10. — L. 1, Pr., L. 4, Dig., 37, 11. — L. 15, in fine, Cod., 6, 23, etc.

⁽¹¹⁾ Berton, *op. cit.*, 228. Marcadé, IV, 11. Arntz, II, 1961 Demolombe, XXI, 121.

⁽¹²⁾ Cas. fr., *Dreptul* din 1891, No. 75.

⁽¹³⁾ Trib. Neufchatel en Braye. *Dreptul* din 1891, No. 10. Al. Degré, *Dreptul* din 1875, No. 30. Acolas, II, p. 517. Thiry, II, 397. Marcadé, IV, 16.

⁽¹⁴⁾ Cpr. L. 75, Pr., L. 77,   26, Dig., XXXI, *De legatis et fideicom.*, II; — L. 11,   4, Dig., XXXII, *De legat. et fideicom.* III; — L. 1, Cod., 6, 36; — L. 1,   1, Cod., 7, 6; — Nov. 107, etc.

⁽¹⁵⁾ Cpr. Laurent, XIII, 174. Demolombe, XXI, 128. Cas. fr., 9 Ianuarie 1900. D. P. 1900. 1. 97.

⁽¹⁶⁾ *Dreptul* din 1891, No. 33. *Idem.* Cas. fr. Répert. Dalloz, *Disp. entre vifs*, t. 16, partea II, p. 756, in notă. — Cu toate aceste, Valette, Vatismenil si al ii au dat o consulta ie scrisă in sens contrar. Ve i Répert. Dalloz, *loco cit.*, 2649.

⁽¹⁷⁾ Cpr. C. Rennes si Douai. D. P. 1892. 2. 438 si Gazeta Craiovei, anul 1890, No. 32.

⁽¹⁸⁾ L. 17, Dig., 29, 7, *De jure codicillorum*.

Ast-fel, un testament ar fi nul, după unii, pentru lipsă de dată, dacă numai o parte din dată ar fi scrisă cu mâna testatorului, iar cealaltă ar fi fost tipărită; și în adevăr, trib. din Paris și din Barcelonnette (sentință reformată), au anulat un testament datat 3 Fevr. 1889, pentru că cifrele 188 din această dată erau tipărite în capul unei foi de corespondență, așa în cât cuvintele scrise cu mâna testatorului erau numai următoarele: 9 Februar.... 9⁽²³⁾.

Dar, dacă este îndoială asupra nulității testamentului, atunci când o parte din dată este scrisă de testator, iar alta tipărită, este incontestabil că testamentul olograf ar fi nul atunci când toată sau o parte numai din ea ar fi fost scrisă cu o mână străină, pentru că, în asemenea caz, testamentul ar fi lipsit de dată, și data este o condiție substanțială a existenței testamentului, care nu poate fi înlocuită prin altă dovadă.

Necesitatea datei, cerută pentru toate actele în genere, se justifică prin următoarele considerațiuni: 1° data arătând cu precisiune timpul în care testamentul a fost făcut, permite de a se recunoaște dacă în acel moment testatorul era sau nu capabil de a dispune de averea sa și dacă dispozițiile sale sunt viciate prin o cauză care îl împiedică de a-și manifesta voința sa; 2° în caz de a exista mai multe testamente cu dispoziții contrarii sau incompatibile, trebuie a se cunoaște data fie-cărui, pentru a se ști care este revocat și care rămâne în picioare (art. 920 urm.)⁽²⁴⁾.

Cu toate aceste, sunt legislațiuni străine, în care data nu este absolut necesară pentru existența testamentului olograf. Astfel este Codul austriac, unde art. 578 prevede că mențiunea zilei, anului și a locului în care actul de ultimă voință a fost făcut nu este neapărată, deși asemenea mențiune se recomandă ca mijloc de prudență pentru a se pune capăt contestațiunilor⁽²⁵⁾.

Această legislație fiind însă defectuoasă și lipsa datei fiind de natură a înlesni fraudă, sugestia și captațiunea, Codul Calimach a părăsit de astă dată pe legiuitorul austriac, obligând pe testatorul care și scria însuși testamentul a în-

sămna anul, ziua și locul în care și unde testamentul era scris (art. 739)⁽²⁶⁾.

Așa dar, datarea tuturor testamentelor în genere se justifică în de ajuns, și, în adevăr, testamentul care n'ar fi datat ar fi nul, sau mai bine zis, n'ar avea ființă (art. 886).

În ce consistă însă data? Data testamentului trebuie să arăte cu precisiune ziua, luna și anul⁽²⁷⁾ în care el a fost făcut, după cum prevede anume art. 775, § 2 din Codul italian⁽²⁸⁾. Acesta este sensul cuvântului *dată*, care se mai găsește și în alte texte, de ex., în art. 1182, 1782, etc.⁽²⁹⁾.

Arătarea locului în care s'a făcut testamentul, pe care o prevăd anume art. 739 din Codul Calimach, art. 2231 din noul Cod german, etc., nu se mai cere astăzi⁽³⁰⁾ și nu se cerea nici de Codul Caragea⁽³¹⁾.

Data n'are nevoie să fie scrisă în litere, ea putând fi scrisă și în cifre, cu toate că ar fi mai prudent de a o scrie în litere, pentru ca să nu poată fi ușor alterată. Aceasta este și rațiunea pentru care legiuitorul obligă pe ofițerul stărei civile a scrie în actele ce întocmește data *în litere*, iar nu în cifre (art. 29 C. C.).

Nu este de asemenea nevoie ca data să fie scrisă așa cum se găsește în calendar, ea putând fi înlocuită prin termeni echipolenți, de exemplu, prin enunțierea unui eveniment de familie, a unui aniversar istoric, a unei sărbători religioase, etc., destul este ca să nu rămâne nici o îndoială asupra momentului când testamentul a fost făcut. Astfel,

(26) Tribunalul de Ilfov a decis că și Codul Caragea cere ca testamentul olograf să fie datat (*Dreptul* din 1882, No. 23), însă această condiție nu se cere de acest din urmă Cod: «Ea de va fi scrisă data de tot cu mâna celui ce a făcut-o, atunci și fără de marturi să aibă tărie, întocmai cu cea mărturisită». — Și la Romani, testamentul era valid cu toate că nu era datat (V. Troplong, *Don. et testaments*, III, 1479); există însă mai multe texte care dovedesc că Romanii obicinueau a și data testamentele lor. Veđi, de ex., L. 2, § 6, Dig., 29, 3. *Testamenta quemadmodum aperiuntur*; — L. 3, Cod., 6, 32, *Quemadmodum testamenta aperiuntur*, etc. Novella 117 prescrie chiar formal data pentru testamentul ce tatăl făcea în favoarea copiilor săi.

(27) Veđi însă art. 21 C. C., după care data actelor stărei civile consistă în arătarea anului, zilei și oare și când ele au fost întocmite, text care nu este aplicabil în specie, pentru că el constituie o excepție aplicabilă numai actelor stărei civile. Cpr. C. Nancy, D. P. 88. 2. 212. Laurent, XIII, 189. Demolombe, XXI, 80.

(28) «La data del testamento deve indicare il giorno, il mese e l'anno».

(29) Cpr. Laurent, XIII, 189. Accollas, II, p. 517. Baudry, II, 548. Thiry, II, 396. Al. Degré, *Dreptul* din 1875, No. 30, p. 240. Cas. fr. și Trib. Paris. D. P. 89. 1. 273. *Pand. Périod.*, 89. 1. 552. *Dreptul* din 1892, No. 69. — Veđi însă Coin-Delisle, art. 970, No. 28 și Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, II, 226, nota d, după care arătarea zilei în care s'a făcut testamentul n'ar fi necesară, fiind de ajuns acea a anului și a lunii.

(30) Cas. rom. *Dreptul* din 1888, No. 66.

(31) C. București. *Dreptul* din 1891, No. 24.

(23) Veđi *Dreptul* din 1892, No. 69. *Pand. Périod.* 1890. 2. 279. — *Contră.* C. Aix. *Pand. Périod.*, 90. 2. 280.

(24) Cpr. C. Cas. din Turin (în motivele sale) (4 Martie 1881), decizie citată textual mai la vale și publicată în Sirey 82, 4, 14.

(25) «Wer schriftlich, und ohne Zeugen testieren will, der muss das Testament oder Codicill eigenhändig schreiben, und eigenhändig mit seinem Namen unterfertigen. Die Beisetzung des Tages, des Jahres, und des Ortes, wo der letzte Wille errichtet wird, ist zwar nicht nothwendig, aber zur Vermeidung der Streitigkeiten rathlich».

ar fi valid testamentul datat în modul următor: făcut în ziua de crăciun sau de paști a anului 1899; sau făcut în anul 1899, ziua aniversară a bătăliei de la Plevna; sau în ziua de anul nou a anului curent (luna fiind în asemenea caz implicitamente indicată), sau în prima duminică a postului mare din anul 1899, etc. ⁽³²⁾.

Testamentul n'are numai de cât nevoie de a fi datat în ziua redactării sale, ci poate fi datat și mai târziu, ori și când, și în asemenea caz, el nu și primește existența sa de cât din ziua datării sale, de unde rezultă că, dacă testatorul ar fi făcut mai multe testamente, dând o dată posterioară celui care fusese redactat întâi, aceasta ar fi testamentul care ar cuprinde expresiunea ultimei sale voințe.

Cât pentru chestiunea de a se ști care este locul unde data trebuie să fie pusă, ea nu este fără dificultăți.

De câte ori este vorba de un testament scris *uno contextu*, fără întrerupere, în folosul unui singur legatar, toți autorii admit că data poate să fie pusă ori și unde, la începutul, în corpul actului sau la finele lui, soluțiune admisă și prin sentința ce adnotăm, însă înainte de semnătură, pentru că legea se mulțamește a cere ca testamentul să fie scris, datat și iscălit, fără a prescrie nici o ordine în privința îndeplinirii acestor formalități.

În caz când data s'ar găsi în mijlocul testa-

⁽³²⁾ «Considerând, dice Curtea de casație din Turin (4 Martie 1881), că este universalmente recunoscut atât de doctrină cât și de jurisprudență că data testamentului olograf este prescrisă în scopul de a se ști dacă, când el a fost scris, testatorul avea capacitatea legală, sau de a se putea determina, la caz de existența mai multor testamente succesive, care este acela ce trebuie să aibă precădere și să anuleze pe celelalte; că, pentru dobândirea acestui rezultat, nu este necesar de a se exprima data prin o formulă specială și sacramentală; că prin referirea la un fapt sau la un eveniment cunoscut de toți, testatorul poate foarte bine să indice o zi, o lună și un an anume determinate; că n'ar fi rațional de a se presupune legiuitorului intențiunea de a nu se recunoaște nici o eficacitate datei înscrise într'un testament prin referirea la un fapt sau un eveniment care nu lasă nici o îndoială asupra timpului când testamentul a fost scris: Considerând că adevărata chestiune în litigiu este aceea de a se ști dacă arătarea celor trei elemente constitutive ale datei trebuie să se facă prin enunțierea pozitivă a unei zile și anului în care testamentul a fost scris, sau dacă asemenea enunțiere poate să rezulte din o altă indicare prin care fiecare din cele trei elemente se găsește tot așa de bine arătată; că sensul propriu și adevărat a termenilor întrebunțați de legiuitor, precum și intențiunea lui dovedesc cu prisosință că nici un mod special și sacramental n'a fost stabilit pentru a se arăta ziua, luna și anul confecționării testamentului; că asemenea indicare poate să fie făcută prin referirea la un fapt sau eveniment istoric cunoscut de toată lumea, etc.» Vezi această decizie, publicată în Sirey, anul 1882, 4, p. 14. Tot în acest sens se pronunță și autorii. Vezi Thiry, II, 396. Moulon, II, 775. Laurent, XIII, 189. Demolombe, XXI, 82 urm. Baudry, II, 548. Marcadé, IV, 12. Petrescu, *Testamentele*, etc., p. 519.

mentului, judecătorii vor aprecia în fapt dacă ea se referă numai la dispozițiile care o preced, sau și la acele care o urmează ⁽³³⁾. Dacă ea nu se referă de cât la dispozițiile anterioare semnăturii, dispozițiile care sunt mai în urmă vor fi, cu bună samă, nule pentru lipsă de dată.

Autorii discută însă chestiunea de a se ști dacă data poate să fie pusă în urma semnăturii, și unii răspund că ea trebuie să fie pusă neapărat *înainte*, pentru că, după cum se exprimă Pothier ⁽³⁴⁾, semnătura este complementul și perfecțiunea actului în care intră și data. Textul nostru pare chiar fi formal în această privință, de oare ce cere ca testamentul să fie *subsemnat*.

Cu toate aceste, părerea generală este că data poate fi pusă ori și unde, *chiar în urma semnăturii*, destul este ca ea să aibă o corelație necesară cu dispozițiunile testamentului ⁽³⁵⁾.

Ce trebuie să decidem în privința testamentului care ar avea mai multe date, în care s'ar dice, bună oară: «făcut în 10 și 11 Sept. 1899», sau în care începutul actului ar arăta o dată și sfârșitul alta? În asemenea caz, testamentul n'ar fi nul pentru incertitudinea datei, fiind că testatorul poate să și facă testamentul în mai multe zile, nici o lege necerând ca el să l facă în șir, fără nici o întrerupere, *in uno contextu* ⁽³⁶⁾.

Dacă testamentul poartă o dată alternativă, de ex. 10 sau 11 Sept. 1899, el este nul pentru lipsă de dată, mai cu seamă atunci când din testament, *ex propriis verbis testamenti*, nu reesă ziua, luna și anul în care el a fost făcut, pentru că de câte ori un testament are două date, una exclude neapărat pe cea-laltă ⁽³⁷⁾.

Data însă încărcată cu ștersături nu anulează testamentul olograf, dacă ștersătura nu împiedică de a se distinge ziua, luna și anul în care el a fost făcut. Testamentul n'ar fi nul de cât atunci când ștersătura sau încărcătura făcută asupra datei ar împede de a se distinge ziua, anul și luna confecționării testamentului ⁽³⁸⁾.

Din cele mai sus expuse rezultă că *incertitudinea* datei viciază testamentul, ca și absența totală de dată ⁽³⁹⁾. *Idem est non esse et non apparere*.

⁽³³⁾ Cpr. Cas. fr., D. P. 70. 1. 76.

⁽³⁴⁾ Pothier, *Don. testamentaires*, VIII, 11. În acelaș sens, Baudry, II, 550. Thiry, II, 396. Laurent, XIII, 211.

⁽³⁵⁾ Vezi Marcadé, IV, 13. Demante et Colmet de Santerre, IV, 115 bis II. Demolombe, XXI, 116, etc. Cpr. Cas. fr. D. P. 1900. 1. 97.

⁽³⁶⁾ Laurent, XIII, 220. Demolombe, XXI, 129. Petrescu, *op. cit.*, p. 522.

⁽³⁷⁾ Cpr. C. Pau. D. P. 88. 5. 480, No. 8. Vezi și Cas. fr. D. P. 1900. 1. 97.

⁽³⁸⁾ Cpr. Troplong, *Don. et testaments*, III, 1482.

⁽³⁹⁾ Cpr. Laurent, VII, 191. Demolombe, XXI, 85. Troplong, III, 1482. Al. Degré, *Dreptul* din 1875, p. 240, No. 30.

Absența totală a datei anulează testamentul, chiar când însuși testamentul ar dovedi că el a fost scris în cutare zi, cutare lună și cutare an, pentru că data scrisă cu însuși mâna testatorului este o condiție esențială a existenței testamentului, care nu poate fi înlocuită prin altă dovadă.

Data necompletă sau greșită nu este o dată, și de aceea ea anulează de asemenea testamentul, cel puțin în principiu.

Greșala datei poate să consistă sau în antidatarea sau în postdatarea testamentului.

Antidatarea sau postdatarea testamentului poate să fie rezultatul unei erori sau a însuși voinței testatorului.

Dacă testatorul cu știință a antidatat sau postdatat testamentul său, acest testament este nul, pentru că el trebuind neapărat să fie datat, o dată neadeverată nu este o dată⁽⁴⁰⁾, și fiind că testatorul a călcat legea cu știință, nulitatea este ireparabilă și data nu poate să fie, în asemenea caz, rectificată nici chiar prin elementele ce judecătorii ar culege din însuși testamentul⁽⁴¹⁾.

Eroarea în datarea testamentului aduce și ea în principiu nulitatea actului, întocmai ca și o dată falsă sau absența completă de dată, când această eroare involuntară nu poate fi rectificată prin însuși termenii testamentului.

Astfel, ar fi nul testamentul care ar purta data de 31 Noembrie sau 31 April, dacă însuși termenii testamentului nu permit de a se restabili data lui, pentru că nici una din aceste luni nu are 31 de zile⁽⁴²⁾.

Se admite însă, cu toate acestea, că testamentul care ar cuprinde o dată greșită și *involuntară* ar putea fi validat, dacă această dată poate fi rectificată prin însuși termenii testamentului, iar nu din împrejurări externe, *ex propriis verbis, ex visceribus testamenti, non extrinsecus et aliunde*, pentru că, în acest caz, testamentul poate fi considerat ca datat⁽⁴³⁾.

⁽⁴⁰⁾ Jurisprudența fr. este constantă în acest sens. Vom cita numai decisiile cele mai recente. Vezi D. P. 86. 1. 440. *Pand. Périod.*, 86. 1. 196. D. P. 87. 1. 83. D. P. 87. 1. 83. D. P. 90. 1. 395. După jurisprudența belgiană însă, testamentul cu știință antidatat ar fi valid, dacă, la facerea lui și la data arătată, testatorul era capabil. V. Cas. belg. D. P. 57. 2. 142. D. P. 96. 2. 283. Sirey, 97. 4. 35.

⁽⁴¹⁾ Baudry, II, 549. Demolombe, XXI, 91. Valette, *Mélanges de droit, de jurisprudence et de législation* (operă publicată după moartea autorului de d-nii Herold și Lyon-Caen), II, p. 117. Laurent, XIII, 194. Thiry, II, 396. Cpr. Cas. fr. D. P. 96. 1. 105 și 196.

⁽⁴²⁾ Un testament purtând data de 30 Februarie a fost validat de Curtea din Aix (D. P. 85. 2. 115), pentru că din însuși testamentul rezulta că acest testament, făcut la 30 Ianuarie, din eroare purta data de 30 Februarie.

⁽⁴³⁾ Cpr. Trib. Sedan, 6 Martie 1867. Considerentele acestei hotărâri sunt reproduse de Valette, *op. cit.*, p. 112, nota 1. Vezi și Cas. fr., D. P. 1886. 1. 440. Mai vezi încă un alt

III. *Subscrierea test. olograf.* — În fine, ultima formalitate cerută de art. 859 pentru existența testamentului olograf, este subscrierea lui *cu însuș mâna testatorului*, după cum se exprimă art. 739 din Codul Calimach (578 C. austriac), *ἰδιόχειρος*, după cum se exprimă textul grecesc.

O semnătură prin punerea degetului, admisă altă dată, n'ar mai avea astăzi nici o valoare, chiar dacă ar fi legalizată de o autoritate administrativă sau polițienească, pentru că punerea degetului nu este o semnătură, și prin legalizare, actul nu dobândește de cât dată certă⁽⁴⁴⁾.

Semnătura prin punerea degetului n'ar fi validă de cât într'un testament autentic (art. 16 L. p. aut. actelor)⁽⁴⁵⁾.

Semnătura, care, în genere, este necesară pentru a face să existe ori ce act, fie autentic, fie privat, este și de astă dată neapărată pentru a dovedi că testamentul este expresiunea neatârnată a voinței celui ce l'a scris și că el este un act definitiv.

În regulă generală, semnătura consistă în numele de familie și a numelui de botez, astfel cum e înscris cineva în actele stărei civile (art. 43), pentru ca să nu se facă confușiune între persoanele care poartă același nume.

Așa dar, inițialele numelui, o poreclă, numele unei moșii sau altele, n'ar constitui în genere o semnătură, cu toate că testatorul ar mai fi iscălit astfel și alte acte în viața lui⁽⁴⁶⁾.

Semnătura n'ar fi însă nulă, dacă ar fi numai iregulară, când, de ex., ar cuprinde greșăli de ortografie sau ar fi rău scrisă, însă bine înțeles în mod lisibil și decifrabil, sau ar fi lipsită de câte-va litere, ori de parafa obicinuită, etc., mai cu samă dacă omisiunea parafei ar fi rezultatul unei întâmplări sau unei boli⁽⁴⁷⁾.

De asemenea, este generalmente admis că persoanele din cler, precum sunt episcopii, pot în

exemplu, citat de Laurent (XIII, 195) și de Thiry II, p. 387 urm.), în care tribunalele au validat un testament, care, din greșală, purta data de 15 Iunie 1116, în loc de 1816. Cpr. și Alex. Degré, *Dreptul* din 1875, No. 30, p. 240.

⁽⁴⁴⁾ Cpr. Cas. rom. și Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1879, No. 10 și 13. C. București, *Dreptul* din 1884, No. 2. Vezi și Demolombe, XXI, 112.

⁽⁴⁵⁾ Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* din 1875, No. 30, p. 240.

⁽⁴⁶⁾ Laurent, XIII, 202 urm. Thiry, II, 396. — *Contră.* Demolombe, XXI, 103. Marcadé, IV, 15. Troplong, III, 1495. Al. Degré, *Dreptul loco cit.* Autorii care admit că testatorul nu are numai de cât nevoie de a semna numele său de familie, invoacă următorul text din Institute: «*Nomina enim significandorum hominum gratia reperia sunt, qui si quolibet alio modo intellegantur, nihil interest*» (Instit., § 29, II, 20, *De legatis*). — În privința semnăturii prin simple inițiale, nici Demolombe (XXI, 109) n'o admite de bună. — *Contră.* Marcadé, IV, 15.

⁽⁴⁷⁾ Laurent, XIII, 226. Demolombe, XXI, 110 urm. Thiry, II, 396. Troplong, III, 1497. — Vezi însă, în privința nulității pentru lipsa parafei obicinuite, Laurent, XIII, 224.

mod valid să subscrie testamentul lor numai cu una sau mai multe inițiale, precedate de o cruce și urmate de arătarea demnității lor. Astfel, ar fi valid testamentul semnat în modul următor : † N sau Nifon, Mitropolitul Ungro-Vlachiei. Astfel testase vestitul orator, episcopul Massillon, și testamentul său fiind validat de primii judecători, părțile s'au împăcat în apel ⁽⁴⁸⁾.

După Laurent (XIII, 225), femeia măritată n'ar putea să semneze în testamentul său numele bărbatului, ci numele ei de familie, pentru că testamentul n'are să și producă efectele sale de cât în urma morții (art. 208, 802), atunci când puterea maritală nu mai are loc. Această opinie este însă prea riguroasă, căci de și femeia dispune pentru timpul când căsătoria va fi desfăcută, ea face actul într'un moment când căsătoria există încă, și prin urmare, poate întrebuița numele bărbatului său, mai ales dacă acesta este modul ei obicinuit de a iscăli ⁽⁴⁹⁾.

Curtea din București a validat de asemenea, și cu drept cuvânt, un testament în care o femeie nemăritată adaosese la pronumele ei și numele de familie a persoanei cu care ea trăise în concubinaj, întru cât a constatat identitatea persoanei de la care emana testamentul și lipsa de manoperi frauduloase din partea concubinului, care, în specie, era rânduie legatar universal ⁽⁵⁰⁾.

Curtea din Craiova și Curtea noastră supremă au validat de asemenea, și cu drept cuvânt, testamentul defunctei Anica Urdureanu, de și susnumita testatoare iscălise : Anica, *născută* Urdureanu, întru cât prin intercalarea cuvântului *născută* între numele și pronumele ei, testatoarea înțelesese a desluși și mai bine identitatea persoanei sale ⁽⁵¹⁾.

În regulă generală, semnătura se găsește la finele testamentului, a cărui complement ea este, și art. 775, § ultim din Codul italian prevede chiar că semnătura trebuie să fie pusă la finele dispozițiilor testamentare : «*La sottoscrizione deve*

essere posta alla fine delle disposizioni». Textul nostru cere de asemenea ca testamentul să fie *subsemnat*, adică ca semnătura să încheie actul și să fie pusă sub dată, pentru ca întregul act să fie astfel aprobat, soluțiune pe care sentința tribunalului din Baugé, pe care o adnotăm, o declară aplicabilă sub pedeapsă de nulitate a testamentului.

Fiind însă că nici un text de lege nu cere ca semnătura să fie deosebită de act, se admite generalmente că ea poate să facă un singur trup cu frasa finală, dacă expresiunile care o urmează nu sunt esențiale validității testamentului, nici cuprind vre-o dispoziție de bunuri ⁽⁵²⁾.

Astfel, după acest sistem, nu s'ar putea anula, pentru lipsă de semnătură, testamentul care s'ar termina astfel : «*făcut de mine cutare... (urmează numele și pronumele, fără parafă)*, care am subsemnat după citire și matură reflexie ⁽⁵³⁾.

Cât pentru testamentul care n'ar purta semnătura testatorului și care ar începe astfel : «*subsemnatul (urmează numele și pronumele testatorului)*, dispun următoarele..., etc.», nu mai incapse, după noi, nici o îndoială că el va trebui să fie anulat pentru lipsa semnăturii.

D. Alexandresco

⁽⁵²⁾ Demolombe, XXI, 114. Demante, IV, 115 bis III. Massé-Vergé, III, p. 96, text și nota 13. Duranton, IX, 42.

⁽⁵³⁾ C. Besançon și Cas. fr. D. P. 79, 2, p. 64 și I, p. 311. Idem. Répert. Dalloz, *Disp.*, 2729, text și nota 1. — *Contră*. Laurent, XIII, 227. Troplong, *op. cit.*, III, 1494. C. Liège, 22 Fevr. 1812. Répert. Dalloz, 2730, nota 2. Considerentele acestei decisiuni sunt textual reproduse de Duranton (IX, 42) și combătute foarte bine de acest autor.

BIBLIOGRAFIE

A apărut :

NOUL COD de PROCEDURA CIVILA

A D N O T A T

Cuprinzând sub fie-care articol :

1. *Motivele modificărei*; 2. *Lămuririle rezultând din debaterile parlamentare*; 3. *Jurisprudența întru cât se menține față de noul text*; 4. *Scurte explicări sub formă de note*.

DE

VIRGIL ALEXANDRESCU

Judecător de instrucție la
Trib. Ilfov

ION N. CESARESCU

Doctor al facultății de drept din
Paris, Avocat

GEORGE G. MIRONESCU

Dr. al facult. de drept din Paris, Procuror de secție la Trib. Ilfov

Cu o prefață de D-l C. G. DISSESCU

Înainte textului noului Cod de Procedură s'a dat *Legea Judecătorilor de pace* în vigoare; și la finele Codului s'au dat : *Formularele actelor de procedură și tazele portăreilor* pentru citații și executări; iar în *appendice* s'au reprodus : *Expunerea de motive* raporturile comisiunilor delegaților Senatului și Camerei și *Debaterile Parlamentare*.

La finele volumului se află un **INDEX ALFABETIC**

PREȚUL : 6 lei broșat ; 7 lei legat, a se cere Librăriei editoare, *Leon Alcalay, București, calea Victoriei 37*, care trimite franco și cu ramburs (adică plata să se facă oficiului postal la sosirea volumului).

⁽⁴⁸⁾ Cpr. Demolombe, XXI, 106. Thiry, II, 396. Troplong, III, 1495. — *Contră*. Laurent, XIII, 223.

⁽⁴⁹⁾ Cpr. Baudry, II, 551. Petrescu, *op. cit.*, p. 537. — Numai femeia despărțită va semna numele ei de familie, pentru că prin pronunțarea divorțului, ea a pierdut pe acel al bărbatului (art. 7 L. asupra numelui din 18 Martie 1895). Cpr. C. Nîmes. *Dreptul* din 1888, No. 12. — După art. 1577 din noul Cod german, femeia despărțită păstrează, din contra, în principiu, numele bărbatului ei, rămânând ca bărbatul să i interdică purtarea numelui său, dacă ea a fost recunoscută singură culpabilă : «*Die geschiedene Frau behält den Familiennamen des Mannes. — Ist die Frau allein für schuldig erklärt, so kann der Mann ihr die Führung seines Namens untersagen*». Cpr. art. 94 din Legea ungurească asupra căsătoriei din 18 Decembrie 1894. Această lege, interesantă din mai multe puncte de vedere, este tradusă și publicată în *Annuaire de législation étrangère*, anul 1894, p. 355 urm.

⁽⁵⁰⁾ *Dreptul* din 1883, No. 52.

⁽⁵¹⁾ *Dreptul* din 1888, No. 66.